O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARAQAND DAVLAT
UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:
№ БД-60220300
26.09.2024

“TASDIQLAYMAN”
SamDU rektori:
_____ R.I. Xamuraddov
2024 yil

JAHON SIVILIZASIYASI TARIXI
FAN DASTURI

Kunduzgi bo’lim uchun

Bilim sohasi:	200000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	220000 – Gumanitar fanlar (Tillardan tashqari)
Ta’lim yo‘nalishi:	60220300-Tarix (mamlakatlar va yo’nalishlar bo’yicha)

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS – Kreditlar
JSI705	2027-2028	7	5

Fan/modul turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari
Majburiy	O'zbek	4

	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy (soat)
1.	Jahon sivilizasiyasi tarixi	70	80	150

Fanning maqsadi (FM)	
FM1	**I. FANNING MAZMUNI** **Fanni o'qitishdan maqsad** – talabalarda **"Jahon sivilizasiyasi tarixi"** fanining shakllanishi va taraqqiyoti, uning tarixiy fanlarni o'rganishdagi o'rni, jahon hamda, mamlakatimiz hududida moddiy-madaniyatlarning o'zaro bog'liqligi va xususiyatlari munosabatlarining shakllanishi haqida bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishdir. Shuningdek, mazkur fan tarix ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavriatni buyurtmachi tashkilot hisoblanuvchi Madaniy meros agentligiga va Maktabgacha va maktab boshqarmasiga ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirishda shu soha bo'yicha to'la qonli bilim ko'nikmasiga ega bo'lgan kadrlarni tayyorlashga o'z mazmuni bilan xizmat qiladi. **Fanning vazifasi** – talabalarda fanning nazariy va amaliy masalalarini shuningdek, moddiy va yozma manbalar turlari. Tarixiy manbalarning qadimgi davr tarixini yoritishdagi o'rni va ahamiyati. Arxeologik yodgorliklar. Arxeologik yodgorliklar turlari. Aholi manzilgohlari, qabr-qo'rg'onlar majmualari, diniy inshootlar majmualari, ishlab chiqarish bilan bog'lik inshootlar va majmualarini o'rgatishdan iborat.

Fan mazmuni
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) **II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:**
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)
Kirish. Fan predmeti, maqsad vazifasi, ahamiyati. Kishilik tarixi, ya'ni insoniyatning eng qadimgi davridan to bugungi kungacha bo'lib o'tgan taraqqiyot bosqichlari tarixi, madaniyat tarixini shu davrlarda yer sharining turli hududlarida turli tarixiy taraqqiyot bosqichlarida shakllangan sivilizasiyalar mazmun, mohiyoti yoritib beradi. Ular mazmuni tadqiqotlar ko'rsatishicha jahon va mahalliy xarakter kasb etgan. Shu ma'noda «Jahon sivilizasiyasi tarixi» fanining predmeti muzkur sivilizasiyalar o'ziga xos xususiyatlari, ular shakllanishi shart-sharoitlari, rivojlanishi bosqichlari, sivilizasiyalar o'z o'rnilarini boshqa sivilizasiyalarga bo'shatib berishi masalasi, sivilizasiya markazlarining yer shari miqyosida turli mintaqalarga ko'chishi va bunda obyektiv omillar, sivilizasiyalarning kishilik tarixi rivojida ahamiyati kabi masalalarni yoritishdan iborat bo'lsa, fanning **maqsad, vazifasi** esa bugungi kun yoshlariga, ularning mukammal mutaxassis bo'lib yetishishlari uchun insoniyat boshidan kechirgan

sivilizasiyalar to'g'risida ma'lumot berish, o'rgatish, sivilizasiyalarni nazariy tahlil qilish, talabalarda bu borada bilim, ko'nikmalar hosil qilishdan iboratdir.

Qadimgi Misr va Mesopotomiya sivilizatsiyalari

Qadimgi Mesopotomiyaning aholisi. Birinchi dehqonchilik xududlarining o'zlashtirilishi. SHumer muammosi. Semit qabilalari. Miloddan avvalgi IV-III ming yilliklarda SHumer. Akkad va Ur hukmronligi davrida Mesopotomiya. Miloddan avvalgi 11-ming yillikda Bobil. Miloddan avvalgi III-II ming yilliklarda Ossuriya. Miloddan avvalgi XII-VII asrlarda Bobil va Ossuriya davlati. Ossuriyaning emirilishi va yangi Bobil davlati. Iqtisod va sotsial institutlar. Qadimgi Mesopotomiya madaniyati. Mixxat. Qadimgi Mesopotomiya adabiyoti. Maktablar. Kutubxonalar. Matematika. Astronomiya. Mesopotomiya sivilizatsiyasining siyosiy nazariyaci va amaliyoti, Harbiy ish, huquq sohasidagi merosi. Din va afsonalar. Ikki daryo oralig'i san'ati. Ossuriya san'ati. YAngi Bobil san'ati. Qadimgi Yuqori va Quyi Misr. YUqori va Quyi Misrning birlashishi. Ilk podsholik davri. Qadimgi podsholik davri. O'rta podsholik davri. YAngi podsholik davri. Sais sulolasi davrida Misr. Qadimgi Misr jamiyatning siyosiy tizimi Iqtisod va sotsial institutlar. Qadimgi Misr madaniyati. Misr girogliflari. Ilmiy bilimlar. Qadimgi Misr san'atining o'ziga xos xususiyatlari. Qadimgi Misrning dini va afsonalari. Monoteizmning birinchi tarixiy shakli: Exnotonning diniy islohotlari.

Qadimgi Kichik Osiyo va Sharqiy O'rtayer dengiz bo'yi sivilizatsiyalari.

Anatoliyaning Qadimgi madaniyat markazlari. Miloddan avvalgi II-ming yillikda Qadimgi Anatoliya ilk davlatining vujudga kelishi. Xett davlatining vujudga kelishi. O'rta Xett davri. YAngi Xett davri. Xett podsholigining davlat tuzumi sistemasi. Xett jamiyatining iqtisodiy va sotsial tuzilishi. Xettlarning harbiy san'ati. Xettlar diplomatiyasi. Xettlar san'ati va madaniyati. Frigiya va Lidiya shohliklari. Qadimgi Falastin. Suriya va Livanda shahar manzilgohlarining shakllanishi. Bibl, Alalax, Ebla. YAmxad davlati va giksos birlashmasi. Finikiyaning savdo shaharlari. Damashq podsholigi. Isroil - YAxudiy podsholigi. SHarqiy o'rta er dengiz bo'yi madaniyati. YAxudo dini insoniyat tarixidagi birinchi yakka xudolikka asoslangan din. Bibliya va uning jahon madaniyatini rivojlanishidagi o'rni. Karfagen: finikiya mustamlakasidan - buyuk davlatgacha. Karfagen madaniyati.

Qadimgi Afrika va Qadimgi Janubiy Arabiston sivilizatsiyalari.

Meroe sivilizatsiyasi. Qadimgi Kush Ksrma. Napata. Meroe. Meroe madaniyati. Tropik Afrikaning Qadimgi madaniyatlari G'arbiy Sudan va Nigeriya sivilizatsiyasi o'chog'i. G'arbiy Afrika, Markaziy Afrika va Sharqiy Afrik sivilizatsiyasi o'chog'i. Qadimgi Gana. Lualaba: Sanga va Katoto. Zimbabve sivilizatsiyasi. Suaxiliya sivilizatsiyasi. G'arbiy Sudanning buyuk davlati. Aksum. Nubiya. Semit qabilalarining Janubiy Arabistonga kirib kelishi (miloddan avvalgi SH-P ming yilliklar). Sabey, Kataban, Xadramaut, Mayn sivilizatsiyalari. Ximyarit davlati. Qadimgi Janubiy Arabiston madaniyati.

Qadimgi va ilk o'rta asrlarda Eron sivilizatsiyasi.

Miloddan avvalgi SH ming yillikda Eron. Qadimgi Elam. Uning iqtisodiy va ijtimoiy tashkil etilishi. Elam madaniyati. Elam yozuvi. CHiziqli bo'g'inli yozuv. Elam dini. San'at. Eronga midiya va fors qabilalarining kelishi. Midiya. Midiyaning madaniyati va san'ati. Ahamoniylar davrida Eron. Iqtisodiy va ijtimoiy institutlar. Siyosiy tizim. Ahamoniylar davrida Eronning madaniyati. Qadimgi Eronning dini: mazdak ta'limoti, zardushtiylik, zo'rvon. Qadimgi fors mixxati. Zardushtiylar taqvimi. Ahmoniylar davrida Eronining san'ati. Parfiya davrida Eron. Jahon davlatida Parfiya. Parfiya davri madaniyati; yunon va eron madaniyatining o'zaro ta'siri. Eron sosoniylar davrida. Iqtisodiy va ijtimoiy tuzilishi. Sosoniylar davrining madaniyati.

Qadimgi Janubi-Sharqiy Osiyo va Xitoyning sivilizatsiyalari

Dongshon sivilizatsiyasi (miloddan avvalgi I-ming yillik). Iqtisodiy va ijtimoiy tuzilish. Madaniyat. San'at. Dongshon madaniyatining Malayya YAva xududlari, tay - austroosiyo muhitiga va namvet davlatlariga ta'siri. Janubiy - SHarqiy Osiyo sivilizatsiyasi (miloddan avvalgi I-ming yillik). Vetnam davlatlari. Indoneziyaliklar va mon-kxmerlarining davlatchiligining tashkil qilinishi. Madaniyat. San'at.

Qadimgi Turk sivilizasiyasi Turkiy sivilizatsiyaning mavjudligi turrisidagi gipoteza Qadimgi matnlarni takdoslash asosida turkiyalik olim- lar tomonidan taklif silingan. Qadimgi turklar amalga oshirgan ikkita kashfiyot. Qadimgi Turk sivilizatsiyasining shakllanishida imperiya - chilik omilining roli. Qadimgi turklarning lingvistik tarixi.
Qadimgi Yunoniston va Rim sivilizatsiyalari Krit-miken madaniyati. Axey madaniyati. Doriylar. Buyuk yunon mustamlakachiligi. Klassik Yunoniston. Yunon jamiyati - polis (sug'urta qilganlik to'g'ri xujjat). Polislardagi jamiyat. Polisning iqtisodiy hayoti. Yunon sivilizatsiyasi rivojining ikki markazi. Polisning rivojlanish yo'li. Afrika. Sparta. Birinchilik uchun kurash. Polisning krizisga uchrashi. Qadimgi Yunon polisining madaniyati. Din va afsonalar. Qadimgi Yunon falsafasi. Qadimgi Yunon adabiyoti va san'atida inson. Ilohiy mukammallik qidirib. Sivilizatsiyaning so'nggi davri: ellinizm. Ellinizm manbalari. Siyosiy hayot va qadriyatlar saltanati. Ellinizm madaniyati. Qadimgi Italiya Apennin yarim oroli, Sitsiliya, Korsika, Sardiniya va boshqa mayda orollar. Adriatika, Janubdan Ioniya, g'arbdan Tirren dengizlari, Latsiyaga yondosh Kampaniya tekisligi, Etrusklar jamiyati, Qadimgi Rim afsonalari, Rimdagi Kapitoliy tepaligi, Rimdagi huquqlar majmuasi, Yupiter bayrami, Prinstipiat tartibi. Gladyatorlar jangi.
Amerika va G'arb sivilizatsiyasi. Mayya, Ink, Asteklar davlati va ular madaniyati. Shimoliy va Janubiy Amerikaning qit'alari Yevropa sivilizatsiyasi tomonidan XV asrning oxirlarida topilgan edi, ammo Osiyo aholisi kamida 15 ming yil muqaddam Amerikaga kelgan. XV asrga kelib, ko'pgina Amerika tsivilizatsiyalari ko'p yillar oldin kelgan va ko'p yillar o'tib ketgan edi, ammo ko'plari hali ham keng va o'sib borayotgan edi. Qadimgi Amerika madaniyatining murakkabligining ta'mini o'rnak. O'rta asr sivilizasiyasining o'ziga xos xususiyatlari va asosiy yutuqlari. Mahalliy xarakterdagi sivilizasiyalar moxiyati; Cherkov va jamoa xukumati. O'rta asrlarda G'arbiy Yevropa jamiyati. Jamiyat va xukumatning o'zaro munosabatlari. O'rta asrning ma'naviy madaniyati. Bilim va e'tiqod. Cherkov va xalq ommasi. Bid'atlik (Yeritiklik) xarakatlari. Yevropa Yangi davr ostonasida. O'rta asrning tugashi. Yevropa va dunyo: okean sivilizasiyasining tug'ilishi. Buyuk geografik kashfiyotlar. Kapitalizm manbalari. Kapitalizm shaharda va qishloqda. Absolyutizm. Uyg'onish davri va reformasiya: shaxsning yangi tipi. Uyg'onish davri: shaxsiyatparastlik g'alabasi. Yangi davr. Kapitalizm va modernizasiya (zamonaviylashtiruv). Yevropa inqiloblari. Kapitalizmni tasdiqlovchi yo'llar. Gollandiya, Angliya, Olmoniya, Italiya, AQSh. Shaxsning yangi tipi (nusxasi). Protestant mehnat etikasi. Maorif. Rasionalizm. Yevropa davlatlarining mustamlakachilik sistemasi.
Vizantiya va Rossiya sivilizatsiyalari. Vizantiya - Rim saltanatining vorisi. "Yangi Rim". Vizantiya va uning atrofidagi muhit. Vizantiya va varvarlar. Vizantiya davlati va feodalizm. Saltanat g'oyasi. Saltanat boshqaruvi va jamiyat. Vizantiyaning ma'naviy hayoti. Budparastlik va xristianlik. Xristianlik va ulug' mashablari. Sharqiy xristianlik: Xudo tomon yo'l va qadriyatlar sistemasi. Vizantiyaning so'nishi. G'arb va Sharq orasida. Vizantiyaning qulashi. Rus sivilizatsiyasi makoni. Mustabid hukumronligining asoslari. Hukmronlik va xristian insonparvarligi. Davlatchilik va Rossiyaning sotsial - iqtisodiy rivojlanishi. Davlat va jamiyat. Rossiya madaniyati. Vizantiya merosi. Rus ziyolilari va hukumat. G'arbparastlik va slavyanparastlik. Zamonaviylashtirish muammolari. Inqilob yoki islohotlar.

III.Mashg'ulotlar shakli: seminar (S)	
S1	Fan predmeti, maqsad vazifasi, ahamiyati. «Sivilizasiya» tushunchasi.
S2	Dastlabki sivilizasiyalarning shakllanishi

S3	Mesopotomiya sivilizasiyasi
S4	Qadimgi Misr ilk sivilizasiyalarning vujudga kelishi.
S5	Kichik Osiyo sivilizatsiyasi
S6	Sharqiy O'rtayer dengiz bo'yi sivilizatsiyalari.
S7	Qadimgi Afrika sivilizatsiyalari.
S8	Qadimgi Janubiy Arabiston sivilizatsiyalari.
S9	Qadimgi va ilk o'rta asrlarda Eron sivilizatsiyasi.
S10	Qadimgi Turk sivilizasiyasi
S11	Xitoy va Hindiston sivilizasiyasi
S12	Qadimgi Yunoniston sivilizatsiyasi.
S13	Qadimgi Rim sivilizatsiyasi
S14	Amerika sivilizatsiyasi.
S15	G`arb sivilizatsiyasi
S16	Sivilizatsiya va ekologik muhit
S17	Ko'p qutbli, multisivilizasiyaviy dunyo

Mustaqil ish ta'limni bajarish bo'yicha ko'rsatma va talablar.

№	Mustaqil ta'lim topshiriqlari
1.	Yevropa hududi sivilizatsiyalarning paydo bo'lishi.
2.	Sharqda sivilizatsiyalarning paydo bo'lishi.
3.	Globallashuv va sivilizasiya.
4.	Sivilizasiya tarixini o'rganish borasida XX asr tarixshunosligi: M.Veber, O. Shpengler, A. Toynbi, F. Brodel, K. Yaspers, N. Danilevskiy, P.Sorokin va boshqalar.
5.	Meroe sivilizatsiyasi.
6.	Eron hududida ahmoniylar davri sivilizatsiyasi.
7.	Islom sivilizasiyasining asosiy xarakterli belgilari va o'ziga xos xususiyati.
8.	Islom sivilizasiyasining rivojlanish bosqichlari va asosiy xususiyatlari.
9.	Yapon sivilizasiyasining asosiy xususiyatlari.

10.	O'rta asr Xitoy sivilizasiyasi.
11.	IX-XII asr O'rta Osiyo sivilizasiyasi.
12.	XIV-asr 2-yarmi XV asr O'rta Osiyo sivilizasiyasi.
13.	Jahon dinlari va manaviy madaniyat.
14.	Ilk o'rta asrlarda Yevropa davlatlari sivilizatsiyasi
15.	Konfutsiya sivilizatsiyasi
16.	Qadimgi Arman shohligining madaniyati
17.	Sosoniylar davrining madaniyati
18.	Qadimgi Misrning dini va afsonalari
19.	Bobil madaniyati
20.	Xettlar san'ati va madaniyati
21.	Urartlar san'ati va madaniyati
22.	Hindiston san'ati va madaniyati
23.	Ossuriya san'ati va madaniyati
24.	XVIII-XIX asr 1-yarmi texnikaviy kashfiyotlar, ixtirolar
25.	Sanoat inkiloblari. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida iqtisodiy yuksalish
26.	XX asr ilmiy-texnikaviy inkilob va uning moxiyoti
27.	Xozirgi kunda axborotlashtirish va telekommunikasiya masalasi.
28.	Shovuq urushning sivilizatsiyaga tasiri.
29.	O'rta asrlarda jahon dinlarining sivilizatsiyaga tasiri.
30.	Vizantiya sivilizatsiyasi.
31.	Xonliklar davri sivilizatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari.
32.	Vizantiya sivilizatsiyasi.
33	Industrial sivilizasiyasi va uning mazmuni
34	Postindustrial sivilizasiyasi va uning mazmuni.
35	Industrial sivilizasiyasi va uning mazmuni

"Jahon sivilizatsiyasi tarixi" fani bo'yicha mustaqil ta'lim mavzulari uning mazmunini yoritish maqsadida tanlangan va talabada shu haqida bilim ko'nikmasini shakllantirish nazarda tutilgan.

Jumladan, Jahon miqiyosida dastlabki tuzilgan ekspeditsiyalari tarixiga oid mavzuda ekspeditsiyalar tarixi haqida talabada bilim ko'nikmasini shakllantirish e'tiborga olingan. Masalan, O'zbekiston hududida dastlabki tarixiy tadqiqotlarni olib borgan ekspeditsiya hisoblanadi. Bu ekspeditsiya dastlab arxeologik obyektlarni o'rgangan bo'lsa, keyingi yillarda aniqrog'i o'tgan asr 50-yillar oxiridan keng ko'lamda tadqiqotlar ishlari amalga oshirilgan. Ushbu mavzu haqida keyingi tadqiqotlar olib borgan ekspeditsiya faoliyati ham keng ma'lumotlar berib ular haqida ham o'quvchilar bilim ko'nikmasiga ega bo'ladi. Shu mazmunda MT da nazarda tutilgan mavzular haqida talabalar ish olib borishadi. Barcha keltirilgan mavzularni har biri to'g'risida talabalar qay tarzda o'zlashtirish, bilim ko'nikmasiga ega bo'lish mexanizmi fanning sillabusida ochib beriladi.

3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • "Jahon sivilizatsiyasi tarixi" fanidan talabalar, ushbu davrda tarixiy tadqiqotlar ko'lami, davrning o'z dolzarb muammosini tadqiqotlarning metodologik asoslari haqida ***tasavvur va bilimga ega bo'lishi;*** • Talaba "Jahon sivilizatsiyasi tarixi" fanining alohida fan sifatida mavqyeiga ega bo'lishi, o'rganilayotgan davr va bugungi kun tarix fanining dolzarb muammolarini to'g'ri talqin qilish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak***. • Talaba o'zlashtirayotgan fan bo'yicha egallagan bilimlarini tahlil qilish to'plangan tarixiy tajribani ilmiy va pedagogik amaliyotda samarali qo'llash ***malakalariga ega bo'lishi kerak***.
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • munozara, • o'z-o'zini nazorat. • "Aqliy hujum", • "Muammo"; • Krossvord • Annogrammalar • Ko'chma dars mashg'ulotlari
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy nazorat shakllari, hamda mustaqil ta'limda berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish

6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Ergashev Sh. Qadimgi sivilizasiyalar. O'quv qo'llanma -Toshkent, 2016; O'zbekiston nashriyoti 2. R.V.Golubin, S.Sorokin," Istoriya mirovix sivilizasii Nijniy-Novgorod-2014" 3. Эшов Б. Цивилизация тизимида илк шаҳарлар. Тошкент, 2005. 4. Yakoves Yu.V. Istoriya miroviye sivilizasii. Uchebnoye posobiye. M., 1999. 5. Островский А.В. История цивилизаций. Санкт-Петербург. 2000 6. Яковец Ю.В. История цивилизаций. М., 1997. 7. Хантингтон С. "Цивилизациялар тўқнашуви". Тошкент,. 2019. **Tavsiya qilinadigan qo'shimcha adabiyotlar** 1. Бобров И.В. и др. История мировых цивилизаций часть I. Учебное пособие. Тюмень 2004 2. "Древние цивилизации". Под общей редакцией Бангарда-Левина Г. М. М., 1989. 3. "Мифология древнего мира". М., 1977. 4. Крамер С. "История начинается в Шумере". М., 1991. 5. "История китайской философии". М., 1988. 6. Ғуломов Х.Ғ., Татибоев А.С. "Ўрта Осиё ва жахон тарихи". Т., 1993. 7. Большаков О.Г. "История Халифата". Т.1., М., 1989. 8. Тарн В. "Эллинистическая цивилизация". М., 1989. 9. Галич М. История доколумбовых цивилизаций. – М., "Мысль", 1990. 10. Губман Б.Л. Цивилизация перед судом истории. Сборник. Санкт-Петербург, Прогресс, "Культура", "Ювента". 1996.
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti O'quv-uslubiy кengashining 2024 yil "__" _____dagi 1-son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar**: **Berdiqulov M.T** – Sharof Rashidov nomidagi SamDU, "Arxeologiya" kafedrasi o'qituvchisi (PhD).
9.	**Taqrizchilar:** **Ergashev O.T**– Sharof Rashidov nomidagi SamDU, "Arxeologiya" kafedrasi mudiri, dotsent (ichki) **Sandiboyev A.N** – Yahyo G'ulomov nomidagi , Samarqand Arxeologiya instituti katta ilmiy xodimi, Phd (tashqi).

Universitetning 2024-yil 16- avgustdagi 301-ij buyrug'i asosida
Fan dasturlari va mustaqil ta'lim topshiriqlarini ishlab chiqishga ma'sul ishchi guruhi:

Rais: **Xolmatov N.O'.**

Kafedra mudiri: **O.T.Ergashev**

Fakultet dekani: **D.M.Dusyakulova**

O'quv ishlari bo'yicha1-prorektor: **A.S.Soleyev**